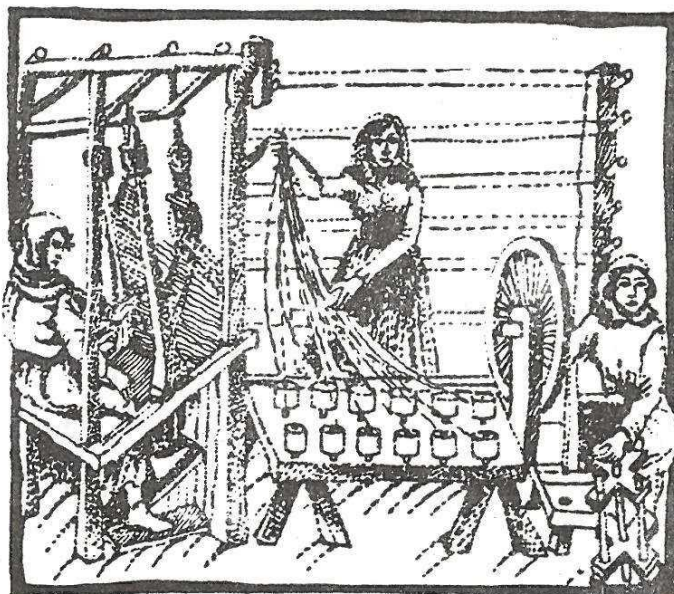

ZPRAVODAJ
TECHNICKÉHO
MUZEA V BRNĚ

4

1975

Pro muzejní pracovníky, odborný aktiv a spolupracující
instituce vydává Technické muzeum v Brně.

TECHNICKÉ PAMÁTKY

K rekonstrukci Ivančického viaduktu

Ivančický viadukt je jednou z nejstarších provozovaných železničních mostních konstrukcí u nás. Leží ve 130,187 km tratě Znojmo - Hrušovany nad Jevišovkou - Střelice. Mostní objekt byl vybudován v letech 1868 - 1870 současně s výstavbou tratě Brno - Vídeň.

Železnou nosnou konstrukci dodala francouzská železářská společnost Cail a comp. z Paříže a Fives - Lille. Materiálem je svářkové železo. Konstrukce tvoří spojitý nosník o šesti polích o celkové délce 373,5 m. Železniční most je jednokolejný s horní mostovkou a ve směru od Střelice překlenuje skalní stráž, silnici Moravské Bránice - Ivančice, řeku Jihlavku, louky a lesní úbočí na straně Hrušovan. Nosnou železnou konstrukci tvoří dva hlavní příhradové nosníky přímopásové dvojnásobně složené soustavy se svislicemi.

Konstrukce mostu po staletém provozu byla podrobně vyšetřována a výsledkem bylo zjištění, že stav ocelové konstrukce je sice uspokojivý, zatížitelnost a vodorovná tuhost pro dnešní provoz však malé. Zesílení ocelové konstrukce nelze provést svařováním a proto bylo rozhodnuto rekonstruovat viadukt úplnou přestavbou v nové trase, odsunutě 15,0 m.

Stavba nového mostu pokračuje a blíží se k dokončení, osud starého mostu se tím naplňuje. Je plánováno odstranit ho po zahájení provozu na novém mostě odstřelem a zřícením staré konstrukce do údolí směrem k Ivančicím, kde má být rozebrána a odvezena do šrotu.

Technické muzeum v Brně spoju s Krajským střediskem

státní památkové péče však usiluje o zachování této vzácné technické památky. Připravilo několik návrhů a jako nejprů-
 jatelnější stále zůstává alternativa zachovat tento most na
 místě a využít ho jako turistickou lávku. Mostní konstrukce
 je totiž svým řešením a začleněním do krajiny neobyčejně pů-
 sobivá a tvoří jedinečnou dominantu údolí Jihlavy. Technické
 muzeum požádalo katedru částí strojů VUT v Brně o vypracování
 posudku na tuto konstrukci a je rozhodnuto v případě přízni-
 vého vyjádření převzít celý viadukt jako technickou památku do
 své správy a trvalé péče podle uvedeného návrhu.

Dva gotické mosty na jihozápadní Moravě

V rámci evidence technických památek programu E, na němž
 se podílí TM ve spolupráci s KSSPPOP Brno, byly evidovány dva
 klenuté gotické mosty položené na odlehlých komunikacích.

První z uvedených mostů s jedním klenutým obloukem a
 uprostřed převýšenou vozovkou se nachází v katastru obce Čer-
 vená Lhota na Třebíčsku nedaleko tzv. Frettichova mlýna na
 lesní cestě, stoupající od jmenovaného mlýna k obci Červená
 Lhota bočním údolím. Vozovka dosahuje šířky 2 m a je z obou
 stran sevřena nízkou ochrannou zídka. Valená klenba není
 situována kolmo k podélné ose mostu. Její pata je ve dvou
 místech dosti citelně porušena, takže hrozí alespoň částečné
 zničení mostu. Stáří mostu nelze určit podle architektonic-
 kých detailů, mohl však vzniknout v rozmezí 14. - 17. století
 na staré komunikaci spojující nedaleké Přibyslavice s Červe-
 nou Lhotou a širším okolím.

Podobný most se nachází asi 2 km severně od zámku Bítova

na komunikaci spojující dříve Bítov s Policí a směřující dále na Jemnici, která vysoko nad levým břehem Želetavky překračuje boční suché údolí. Most je opět zaklenut jedním valeným obloukem, jeho vozovka je nad středem oblouku střechovitě převýšená a byla opatřena z obou stran ochrannou zídkou. Soudě podle značného převýšení, zdá se, že most byl vystavěn někdy v 13. - 15. století. V loňské sezóně však došlo ke stržení (patrně samovolnému) značné části klenby, takže z mostu zůstalo zachováno pouze torzo. To je třeba urychleně stavebně zajistit a dozdít zničenou část mostu, aby tato stavební památka zůstala zachována dalším generacím.

"BRDIČKŮV MLÝN" v Hamrech nad Sázavou

V rámci péče o technické památky provedli pracovníci Technického muzea na doporučení místních občanů terénní průzkum mlýna v osadě Šlakhamry, zvaného Brdičkův mlýn a doporučili KSSPPOP zapsat jej do seznamu technických památek. Mlýn se skládá v dnešní podobě z vlastní budovy mlýna, která je rozdělena na část provozní a obytnou, přístavku pro vodní kolo a hospodářských budov - kolen, přístřešků a ohlívů. Obytná část je jednopodlažní (kuchyň, dva pokoje, komora). Prostor mlýnice je výškově rozdělen dřevěnou plošinou do dvou úrovní. V prostoru mlýnice jsou zbytky technologického zařízení, které představovalo staré jednostoličné české složení z minulého století se zchátralým vodním kolem na horní vodě, přivedenou z řeky Sázavy náhonem.

Mlýn je typickým objektem pro horskou oblast tohoto kraje, a to jak svým položením, tak velikostí a způsobem dřívějšího využití. Poblíž je vzácný přírodní útvar "Rozštípená skála" a celé údolí je vyhlášeno za chráněnou oblast. Za mlýnem je

menší stavení, kterému se říkalo tvrzka; nyní je upraveno jako soukromá rekreační chata. Je to místo původního hamru. Při kopání na blízkém poli byly nalezeny základy blíže neurčené stavby a vrstvy popele se zbytky výrobků (mezi nimi i pražský groš Karla I.). O vlastním hamru najdeme nejstarší výslovné zmínky z roku 1453. V soupisu roku 1787 je ještě vykázán, ovšem to se již hamernictví neprovozovalo. V té době byl zde větší zemědělský podnik, svobodný dvůr, který vlastnil koncem 18. století svobodník František Šlakhamerský. Dne 1. března 1811 koupil dvůr Jakub Svoboda s příslušným mlýnem a pazdernou. To byl tehdy počátek osady, který tvořil součást obce Najdeku.

Omítka, fasádní členění i typ okenních otvorů cihelné části beze zbytku odpovídají charakteru hlavního klasicistního průčelí mlýna, stavebně nijak nenarušeného. Mlýn s přilehlými objekty bude možno po rekonstrukci zařadit mezi technické památky vybrané do programu E jako představitele zemědělského dvora i mlynářského řemesla z 18. století.

Poněvadž je mlýn v současné době opuštěn a značně chátrá, předložilo Technické muzeum Městskému národnímu výboru ve Žďáru nad Sázavou návrh na zakoupení objektu a na rekonstrukci s cílem jeho společenské aktivace.

V případě, že dojde k převodu objektu do vlastnictví Technického muzea, bude mlýn renovován v rámci závazkového hnutí pracovníků muzea a jejich přátel v rámci socialistické soutěže k XV. sjezdu KSČ. Vzhledem k tomu, že objekt je v krásné přírodní rezervaci v blízkosti turistické stezky, stal by se tak jistě i jejím vítaným oživením i vhodným objektem pro muzejní expozici po vzoru kovárny v Těšanech. Jsme přesvědčeni, že náš návrh najde příznivou odezvu a porozumění i u MěNV ve Žďáru a že tento památkově cenný objekt bude zachráněn v zájmu trvalých potřeb společnosti. Nelze dopustit, aby v zájmu omezeného soukromého rekreačního využití byl objekt pro tento účel ztracen jako již mnoho podobných památek. Péčí o takové památky a přírodu si současně chráníme nejvzácnější prvky krásného a zdravého životního prostředí.

Rekonstrukce vodního mlýna v Trhonicích

Další technickou památkou, jejíž rekonstrukcí je pověřeno TMB, je mlýn v Trhonicích, č.p. 15, na okrese Žďár nad Sázavou. Mlýn je zařazen do programu E a v současné době zpracovává Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů v Brně přípravnou dokumentaci jako podklad pro dokumentaci projektovou. Pořizuje plány současného stavu, stavebně historický a umělecko historický rozbor objektu, architektonické vyhodnocení objektu a fotodokumentaci.

Tento vodní mlýn, situovaný ve výškově členitém terénu na jihovýchodním okraji obce, je komplexem několika hmotově zčásti samostatných křídel, které uzavírají ve svém středu příčně obdélný dvorek. Základem dispozice jsou tři křídla, seskupená ve tvaru nepravidelného, zkráceného písmene U, jehož nejvýraznější hmotu představuje podélná hlavní budova po jižní straně dvora, která přiléhá kratší západní stranou k mlýnskému náhonu. Průčelní obytný díl tohoto křídla je přízemní, zadní provozní část vzhledem k vloženému mezipatru na úrovni terénu, který směrem k náhonu klesá, je jednopatrová. Protilehlé severní hospodářské křídlo, od hloubkové osy stavby lehce diagonálně vychýlené, je poněkud nižší, se zkrácenou zadní stavební čarou. Mezi ně a hlavní budovu je v průčelní linii vloženo krátké příčné spojovací křídélko s traktem průjezdu, při zadní hranici parcely pak souběžně s náhonem probíhající patrový přístřešek s pavlačí po celé délce dvora. Silueta celku dokresluje na jihozápadní straně areálu příčně položené stavební pily, na severovýchodním okraji drobný, hloubkově orientovaný sklípek, zčásti zahloubený do svahu. Jednotlivé části mlýnského objektu jsou přes terénní diference výškově téměř vyrovnané, opatřené zvalbenými sedlovými střechami.

V historickém přehledu lze v pramenech sledovat trhonický mlýn již od druhé poloviny 16. století. Indikační skica z roku 1839 nás informuje, že v základní poloze objektu se oproti dnešku nic nezměnilo. Vlastní mlýn i stavení pily byly vybudo-

vány na mlýnském náhonu západně od cesty do V. Ubušína, jižně od jádra obce. V roce 1843 (podle letopočtu na štítě) je možno připsat Václavu Ehrenbergerovi stavební úpravu průčelí jižní části západního křídla mlýna. Další stavební úpravy jsou již dílem jeho nástupců (letopočet 1883 na štítě východního křídla), stejně jako úpravy technického zařízení mlýnice a pily. V souladu s obecným rozvojem mlecí techniky v našich zemích v druhé polovině 19. století i v trhonickém mlýně nahradily dosavadní kamenné složení výkonnější válcové stolice (dodnes dochovány tři), při čemž kamenného složení bylo zřejmě ještě nějaký čas užíváno pro šrotování (dochovalo se rovněž). Zařízení mlýnice v té době doplnily také (dochované) vysévače a mechanické dopravníky meliva. Pohon nových strojů však až do počátku 20. století zajišťovalo nadále vodní kolo s upraveným převodem na novou transmisi.

Starým způsobem byla do té doby nepochybně poháněna i pila. Posledním krokem v modernizaci mlýna se tak stala instalace naftového motoru o 10 k, který byl hřídelem napojen nejen na transmisi v mlýnici, ale i na pilu na protější straně náhonu. Instalací motoru, se kterou patrně souvisela i modernizace strojního zařízení pily, datovaná letopočtem 1908 na trámu, se stala dosavadní vodní kola (mlýnské i pilové) zbytečnými. První z nich zůstalo na místě asi pro případ nouzového pohonu, druhé bylo odstraněno zcela i s příslušenstvím (vantroky apod.). Přes uvedené modernizace však mlýn nemohl dlouho konkurovat průmyslovým obchodním mlýnům. Podle ústních údajů obyvatel se v něm mlelo naposled v roce 1941. Od té doby zůstala v provozu pouze pila.

Objekt je přes dodatečné zásahy důležitým historicko-architektonickým organismem, vyžadujícím bezpodmínečné zachování vnější hmoty, architektonických detailů, jakož i všech hlavních prostor. Podstatným problémem rekonstrukce bude řešení vnějších průčelí, dnes značně znehodnocených. Velmi naléhavá je obnova pláště zděných částí objektu, především klasicistní východní průčelní fronty a s ní nerozlučně související rehabilitace průjezdu. Rozrušené části roubené konstrukce mlýnice bude nutno

vyspravit, po případě vyměnit, ostatní konzervovat náležitým způsobem. V souvislosti s rehabilitací vnějších fasád nutno důsledně zhodnotit také nádvorní fasády objektu i celkově krajně neutěšený stav dvorku s dřevěnou pavlačí západního křídla, kterou doporučujeme zachovat jako romantizující prvek. Pietní rekonstrukci vyžaduje i interiér stavby, jehož veškeré prostory je třeba vhodně využít. U hlavního křídla se musí odstranit dodatečně vložené příčky a ověřit stav starších trémových stropů obytného traktu, které by bylo vhodné odkrýt. Jižní a severní přístřešky, tvořící provozní a uměleckou závalu objektu, je třeba odstranit, naproti tomu sklepení zahloubené do svahu doporučujeme jako neoddělitelnou součást areálu zachovat.

V Ý S T A V Y   A   E X P O Z I C E

Výstavy 250 LET AKADEMIE VĚD SSSR SOVĚTSKÝ TISK

Výstavy připravené ve spolupráci s Českým výborem SČSP a Domem sovětské vědy a kultury v Praze k Měsíci čs. sovětského přátelství.

Výstava 250 let Akademie věd SSSR znázornila úspěchy, kterých dosahuje sovětská věda při výstavbě komunistické společnosti. Velmi přesvědčivě byl zde zdůrazněn rozhodující vliv vědy jako významné výrobní síly při budování materiálně technické základny komunismu.

Výstava Sovětský tisk seznámila návštěvníky s historií sovětského tisku a jeho propagandistickou, agitační a organizační úlohou při budování socialistické a komunistické společnosti. Značná pozornost byla zde věnována současným úkolům sovětského tisku při výchově sovětské společnosti.

Slavnostní vernisáž proběhla 5. listopadu za účasti představitelů stranických a státních orgánů města a kraje. Výstavy trvaly do 30. listopadu 1975.

Výstava SOCIALISTICKÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Výstavu uspořádal Národní výbor města Brna ve spolupráci s Technickým muzeem. Putovní panelová výstava zdůrazňovala úsilí naší společnosti v utváření socialistického životního prostředí. Zvláštní pozornost zde byla věnována životnímu prostředí v Brně, hlavně z hlediska výstavby nových sídlišť.